

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 22 lipca 2021 r.

Poz. 3282

UCHWAŁA NR XXVI/178/21 RADY GMINY SAWIN

z dnia 30 czerwca 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Sawin na lata 2021-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 t.j. z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 w związku z art. 27 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710) Rada Gminy Sawin uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Sawin na lata 2021 – 2025 stanowiącej załącznik nr 1 do uchwały, po uzyskaniu pozytywnej opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie, stanowiący załącznik nr 2 do niniejszej uchwały

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sawin.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy
Sawin

Iwona Wołoszkiewicz

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XXVI/178/21
Rady Gminy Sawin
z dnia 30 czerwca 2021 r.

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
NA LATA 2021 - 2025**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

Sawin maj 2021r.

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Postanowienia ogólne	5
3. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
5. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
6. Zabytki i ich ochrona w dokumentach programowych Gminy	7
7. Ewidencja zabytków w gminie z uwzględnieniem stanów własnościowych	9
7.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków	10
7.1.1. Zabytki nieruchome	10
7.1.2. Zabytki archeologiczne	10
7.2. Wykaz obiektów nieruchomych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków	11
7.2.1. Zabytki architektury i budownictwa	11
7.2.2. Parki / ogrody	11
7.2.3. Cmentarze / mogiły	12
7.2.4. Miejsca pamięci narodowej	13
7.2.5. Stanowiska archeologiczne	13
7.3. Zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków	23
7.3.1. Zabytki architektury i budownictwa, kapliczki i krzyże	23
7.3.2. Miejsca pamięci narodowej	25
8. Zestawienie celów priorytetowych i zadań do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami	29
8.1. Analiza SWOT	29
8.2. Określenie stanów własnościowych obiektów	30
8.3. Określenie stanów technicznych obiektów	30
8.4. Bieżąca aktualizacja ewidencji obiektów zabytkowych na terenie Gminy Sawin	30
8.5. Zasady opieki nad zabytkami	30
9. Skierowanie wniosków o wpisanie niektórych wybranych obiektów do rejestru zabytków	34
10. Podejmowanie działań w zakresie odnowy zabytków	34
11. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych	34
12. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	34
13. Postanowienia końcowe	35

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest świadectwem życia i działalności człowieka od początków jego istnienia. To co kiedyś stanowiło codzienność, w dzisiejszych czasach jest chronione i zachowywane jako element rozwoju cywilizacyjnego.

Gmina Sawin charakteryzuje się bogactwem walorów historycznych. Odkrywane są tu groby koczowniczych plemion z III tysiąclecia p.n.e. Także w Aleksandrówce i Czulczycach Małych zostały odkryte cmentarzyska całopalne jako pozostałość po kulturze łużyckiej. Do dzisiejszych czasów zachowały się ślady ziemne warowni z IX i XIII w. Było to miejsce osiedlania się ludności różnych wyznań i narodowości. Pozostały po nich ślady miejsc kultu i wiecznego spoczynku. W niedalekiej odległości od siebie znajdowały się: kościół katolicki, bożnica żydowska, cerkiew unicka i prawosławna (Rys. 2). Mieszkańcami gminy była również ludność protestancka. II wojna światowa odcisnęła swój ślad. W okolicy dokonywano prób z raketami V-1. W Sawinie i Sajczycach funkcjonowały obozy pracy dla ludności Żydowskiej. Ich zadaniem była regulacja rzek. Aktywnie działały oddziały partyzanckie. Za działalność, których m.in. dnia 26 maja 1942 r. dokonano pacyfikacji wsi Krobonosz, w której rozstrzelano 15 osób (Rys. 1). Od sierpnia 1944r. w miejscowych lasach formowały się jednostki I Korpusu Pancernego zwanego później „Drezdeńskim”. Świadectwem tamtych wydarzeń jest znany czołg, który został umiejscowiony w samym sercu Sawina (Rys. 3).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2017r., poz. 2187 ze zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Rys 1. Krobonosz. Zbiorowa mogiła uczestników egzekucji. Fot. I. Łubkowski

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

Rys 2. Sawin, ul. Rynek. Cerkiew Prawosławna- zdjęcie z 1934 r. (Ze zbiorów A. Czerwińskiego)

Rys 3. Sawin, ul. Rynek. Pomnik-czołg – pamiątka formowania 1 Drezdeńskiego Korpusu Pancernego. Fot. P. Królikowski

*Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025***2. Postanowienia ogólne**

Ileokroć w niniejszym programie jest mowa o:

1. Ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 poz. 1446 z późn. zm.).
2. Programie – rozumie się przez to „Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025”.
3. Gminie – rozumie się przez to Gminę Sawin.
4. Konserwatorze Zabytków – rozumie się przez to Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.
5. Rejestrze zabytków – rozumie się przez to rejestr zabytków prowadzony przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.

*Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025***3. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami**

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sawin na lata 2021-2025 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami będącymi w granicach gminy. Konieczne jest ustalenie w tym programie uwarunkowań dotyczących finansowania, działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności oraz organizacji działań mających na celu ochronę środowiska kulturowego.

W planowanym okresie realizacji tego programu w latach 2021-2025 spodziewanym efektem będzie znacząca poprawa istniejących zabytków na terenie Gminy Sawin, ochrona i zapewnienie właściwego rozwoju zabytkowej przestrzeni urbanistycznej osady Sawin, a także wykorzystanie istniejących dóbr kultury w celu stworzenia produktu turystycznego, jaki będzie można wykorzystać w rozwoju gminy oraz zwiększenia jej atrakcyjności gospodarczej co przyczyni się do tworzenia nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami. Istotnym elementem tego programu jest położenie nacisku na zwrócenie uwagi mieszkańców na potrzeby związane z ochroną i utrzymaniem środowiska kulturowego.

Zadania te wynikają z zapisów w art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014r. poz. 1446 z późniejszymi zmianami) mówiące, że w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji. Ten zakres jest także właściwy dla planu sporządzonego w skali gminy

4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami zostały przez ustawodawcę określone w art. 87 ust. 2 w/w ustawy, a w szczególności program ma na celu:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy
2. Uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami.
3. Rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzania do poprawy stanu ich zachowania.
4. Eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
6. Tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewniania ich opieki.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

5. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek opieki nad zabytkami nakładają na samorządy dwie ustawy:

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym w art. 7 pomiędzy zadaniami własnymi gmin wymienia m.in. sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na organy samorządowe obowiązek:
3. uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
4. prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.
5. przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie nie dłuższym niż 3 dni przyjęte zawiadomienie o odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem lub zabytkiem archeologicznym,
6. sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

6. Zabytki i ich ochrona w dokumentach programowych Gminy

1. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sawin” uchwalone uchwałą Rady Gminy Sawin Nr II/18/2002 z dnia 13 grudnia 2002 r. do którego wprowadzono zmiany. W treści studium (tekst jednolity studium uchwalony uchwałą Rady Gminy Sawin nr XXXVIII/240/18 z dnia 10 października 2018 r.) została opisana historia gminy wraz z wyszczególnieniem zabytków znajdujących się na terenie Gminy Sawin oraz krajobrazowe i kulturowe wartości Gminy Sawin jak również zasady ochrony wartości

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

środowiska kulturowego.

2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Sawin uchwalony Uchwałą Rady Gminy Sawin Nr XVII/94/2004 z dnia 31.08.2004r. ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego z dnia 16.11.2004r Nr 200, poz. 2677 do którego wprowadzono zmiany uchwałami Rady Gminy Sawin:

- a) nr IX/83/11 z dnia 30.08.2011 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z 2011r. nr 152, poz. 2462),
- b) nr IX/81/11 z dnia 30.08.2011 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z 2011r. nr 152, poz. 2460),
- c) nr XXXVI/287/14 z dnia 25.06.2014 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z 2014r. poz. 2746),
- d) nr XL/310/14 z dnia 14.11.2014 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z 2014r. poz. 4532),
- e) nr IX/50/15 z dnia 30.09.2015 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z 2015r. Poz. 3361),
- f) nr XXV/163/17 z dnia 11.04.2017 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z dnia 26.05.2017r. Poz. 2457),
- g) nr XXX/197/17 z dnia 30.10.2017 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z dnia 2017r. Poz. 3361),
- h) nr XX/135/20 z dnia 25.09.2020 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z dnia 2020r. Poz. 5088),

3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Sawin – jednostka strukturalna „A” uchwalony uchwałą Nr XXIV/152/2005 Rady Gminy Sawin z dnia 26 lipca 2005 roku ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z dnia 21 września 2005 roku Nr 194 poz. 3268 do którego wprowadzono zmiany uchwałami Rady Gminy Sawin:

- a) nr IX/82/11 z dnia 30.08.2011 r. (Dz.Urz.Woj.Lub.z 2011r. nr 152, poz. 2461),
- b) nr XXXV/280/14 z dnia 16.05.2014 r. (Dz.Urz.Woj.Lub. z 2014r. poz. 2388),
- c) nr XL/309/14 z dnia 14.11.2014 r. (Dz.Urz.Woj.Lub. z 2014r. Poz. 4531),
- d) nr XX/136/20 z dnia 25.09.2020 r. (Dz.Urz.Woj.Lub. z 2020r. Poz. 5089),

4. „Środowisko kulturowe” w/w dokumentów obejmują:

- wykaz zabytków wpisanych do rejestru oraz zasady ich ochrony,
- wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru,
- strefę ochrony archeologicznej „A” - część terenu osady gdzie według przesłanek historycznych znajdował się zamek vis a vis istniejącego obecnie obiektu „Wrota Polesia” (dawniej restauracja Jagiellońska) na południe od ulicy Kościelnej,
- strefę pośredniej ochrony konserwatorskiej „B”- zawiera historyczny układ urbanistyczny z rynkiem i wybiegającymi z niego ulicami,
- strefę ochrony krajobrazu i ekspozycji „K i E” - teren otaczającego zabytkowy zespół

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

sakralny,

- wykaz stanowisk archeologicznych sporządzone podczas badań archeologicznych przeprowadzonych metodą AZP na terenie gminy Sawin,
- obiekty objęte ewidencją prowadzoną przez Gminę podlegające pośredniej ochronie konserwatorskiej, oraz określają zasady ochrony obiektów zabytkowych.

W poszczególnych rozdziałach zawarte zostały elementy stanu zachowania poszczególnych obiektów wraz z wykazem działań, które są podtrzymywane dla zachowania walorów kulturowych Gminy. Uwzględniono obiekty, które kwalifikują się do wpisu w rejestrze zabytków oraz obszary, którym gmina może nadać status prawem chronionego krajobrazu, użytku ekologicznego lub też stanowiska dokumentacyjnego.

Wyznaczono również miejsca i zakres współdziałania w zakresie ochrony środowiska kulturowego z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

7. Ewidencja zabytków w gminie z uwzględnieniem stanów własnościowych

W Urzędzie Gminy Sawin zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy prowadzona jest od roku 2004 gminna ewidencja zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu Gminy, aktualizowana i dostosowywana do aktualnie obowiązujących przepisów. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji powinny być ujęte zabytki wpisane do rejestru zabytków, inne zabytki nieruchome znajdujące się w ewidencji Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta.

Ewidencja ta obejmuje przedstawione poniżej zabytki.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

7.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków

7.1.1. Zabytki nieruchomości

Lp	Nazwa zabytku	Nr rejestru zabytków	Miejsce położenia	Własność gruntów, na których położony jest zabytek
1	Zespół architektoniczny w Sawinie - kościół rzymsko-katolicki p.w. Przemienienia Pańskiego z lat 1731 – 1740, wraz z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica brama z lat 1731 – 1740, przytułek dla starców z 1757r., mur i drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego.	A/400 dec.WKZ z 24.01.1969 Kl.V-7/130/69	Sawin ul. Kościelna	394,393,572,783,784 – 5 ha, KW nr 29680. Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Przemienienia Pańskiego w Sawinie.
2	Kościół drewniany rzymsko katolicki w Przysiółku p.w. Wszystkich Świętych z 1764r. - w granicach cmentarza kościelnego wraz z wyposażeniem wnętrza oraz dzwonnica drewniana z pocz. XIX w.	A/81 Dec.WKZ z 26.11.1966r	Przysiółek	37 - Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Świętego Rocha w Czulczycach
3	Założenie dworsko-parkowe we wsi Czulczyce Kolonia z ok. poł. XIX w.	A/198 Dec. PSOZ.IV- 6760/15/96 z 23.09.1997r	Czulczyce Kolonia	394, 395, 397, 399, 393/1, 393/2, 396-privatna
4	Kościół parafialny rzymskokatolicki pod wezw. Św. Rocha (dawna cerkiew prawosławna) wraz z otoczeniem w granicach ogrodzenia	A/1621 Dec.LWKZ KD.5140.26.1.20 13 z 26.07.2013r	Czulczyce	Dz. Nr 354 - Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Świętego Rocha w Czulczycach

7.1.2. Zabytki archeologiczne

1	Grodzisko zw. „Zamczysko” we wsi Czulczyce-Kolonia	C/46 dec.WKZ z 03.04.1967 Kl.V-7/163/67	Czulczyce Kolonia	145-privatna 146- privatna 147- privatna 157/4-Skarb Państwa 412/1- privatna 320/3- Gmina Sawin
2	Grodzisko wczesnośredniowieczne zwane lokalnie „Horodynki” w Sawinie	C/42 dec.WKZ z 13.02.1967 Kl.IV-7/97/72	Sawin	2216, 2217, 2218, 2211 i 2212-Nadleśnictwo Chełm
3	Kopiec ziemny (mogiła kurhanowa) na polu zwanym „Niewodzinie” we wsi Czulczyce	C/67 dec.WKZ z 26.04.1969 Kl.V-7/161/69	Czulczyce	613 – prywatna

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

7.2. Wykaz obiektów nieruchomości znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków**7.2.1. Zabytki architektury i budownictwa**

Lp	Miejsce położenia	Nazwa zabytku	Lokalizacja
1	Bachus (d. Chuteze)	Kapliczka drewniana	Dz.nr 137
2	Łukówek	Kapliczka murowana sprzed 1939r.	Dz.nr 185/2 –Parafia rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela w Uhrusku
3	Petryłów 6	Dom mieszkalny drewniany l. 30 XX w.	Dz.nr 73- prywatna
4	Sawin ul. Brzeska 7	Dom mieszkalny drewniany sprzed 1939r.	Dz.nr 34 - prywatna
5	Sawin ul. Brzeska 17	Dom mieszkalny drewniany	Dz.nr 349 - prywatna
6	Sawin ul. Brzeska 20 (d.22)	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 403 prywatna
7	Sawin ul. Brzeska 25 (d.23)	Dom mieszkalny drewniany	Dz.nr 356- prywatna
8	Sawin ul. Brzeska 27 (d.25)	Dom mieszkalny drewniany	Dz.nr 357 prywatna
9	Sawin ul. Brzeska 29 (d.27)	Dom mieszkalny drewniany	Dz.nr 358/1 - prywatna
10	Sawin ul. Brzeska 33	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 360 – prywatna
11	Sawin ul. Chutecka 11	Dom mieszkalny drewniany 1931r.	Dz. Nr 483 i 2230 - prywatna
12	Sawin ul. Chutecka 16	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 151/2 - prywatna
13	Sawin ul. Kościelna 2	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 557 prywatna
14	Sawin ul. Kościelna 5,7 (d.3,5)	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 381 – prywatna Dz. 382 - prywatna
15	Sawin ul. Kościelna 13	Dom mieszkalny drewniany 1925r.	Dz. nr 388 – prywatna
16	Sawin ul. Kościelna 18	Dom mieszkalny drewniany 1920r.	Dz.nr 573- prywatna
17	Sawin ul. Kościelna 22	Dom mieszkalny drewniany 1925r.	Dz. Nr 575 – prywatna
18	Sawin ul. Kościelna 26	Dom mieszkalny drewniany	Dz.nr 578 – prywatna
19	Sawin ul. Kościelna 39 (d.30)	Dom mieszkalny drewniany 1925r.	Dz.nr 425 – prywatna
20	Sawin ul. Rynek 3	Dom mieszkalny drewniany sprzed 1939r.	Dz. Nr 375 – prywatna Dz. Nr 373 – prywatna
21	Sawin ul. Rynek 5	Dom mieszkalny drewniany	Dz.nr 377 – prywatna
22	Sawin ul. Rynek 10	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 554 - prywatna
23	Sawin ul. Rynek 11	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 553 – prywatna
24	Sawin ul. Rynek 12	Dom mieszkalny drewniany	Dz. nr 552 – prywatna
25	Sawin ul. Rynek 14	Dom mieszkalny drewniany sprzed 1939r.	Dz. Nr 514 – prywatna
26	Sawin ul. Wygon 5	Kapliczka murowana 1905 r. z rzeźbą Św. Jana Nepomucena	Dz. nr 207/1- prywatna
27	Wólka Petryłowska 18 (d.17)	Dom mieszkalny drewniany	Dz. Nr 118/2 – prywatna

7.2.2. Parki / ogrody

Lp.	Miejsce położenia	Nazwa zabytku	Lokalizacja
1	Bachus	Ogród podworski	Dz.nr 132/1, 132/2, 132/3, 132/4 -

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

			prywatna
2	Bukowa Mała	Park podworski	Dz. Nr 301/4 – prywatna
3	Łukówek	Ogród podworski	Dz. Nr 243, 244/1, 244/2 – prywatna
4	Łukówek „Kazimierówka”	Park podworski	928/1- prywatna 928/2 – prywatna 928/3, 928/4 – prywatna

7.2.3. Cmentarze / mogiły

Lp.	Miejsce położenia	Nazwa zabytku	Lokalizacja
1	Bachus	Mogiła powstańcza z 1863 r.	W lesie po prawej stronie szosy jadąc z Sawina do Bachusa
2	Bukowa Mała	Cmentarz ewangelicki 2 poł. XIX w.	we wsi Bukowa Mała w odl. 100 m od szosy Bukowa Mała-Piaski
3	Bukowa Mała	Cmentarz wojenny z I wojny światowej (1915-1918)	położony przy drodze powiatowej Bukowa Mała-Łukówek
4	Bukowa Wielka	Cmentarz wojenny z I wojny światowej (1915-1918)	przy drodze gminnej Bukowa Mała-Bukowa Wielka i około 1200m na wschód od drogi powiat. Bukowa Mała-Piaski
5	Chutcze	Cmentarz prawosławny 2 poł. XIX w.	około 150 mb na wschód od szosy Chutcze-Serniawy
6	Czułczyce	Cmentarz greckokatolicki d. prawosławny 1 poł. XIX w.	przy drodze powiatowej Czułczyce – Okszów w sąsiedztwie Szkoły Podstawowej w Czułczycach.
7	Czułczyce	Cmentarz prawosławny 2 poł. XIX w.	w odległości ok. 400 m na wschód od szosy Czułczyce – Okszów w niedalekim sąsiedztwie Kościoła parafialnego w Czułczycach
8	Czułczyce-Kolonia	Cmentarz wojenny z I wojny światowej XX w. (1915-1918)	po stronie zachodniej szosy Chełm-Włodawa w miejscowości Czułczyce Kolonia
9	Czułczyce Małe	Cmentarz ewangelicki 1 poł. XIX w.	Ok. 750 m na wschód od szosy Chełm-Włodawa we wsi Czułczyce Małe
10	Sawin ul. Klitne	Cmentarz wojenny (powstańczy) oraz mogiły współczesne XIXw. (1864)	w lesie około 600 mb na wschód od szosy Chełm-Włodawa
11	Krobonosz Kolonia	Zbiorowa mogiła wojenna (ofiary pacyfikacji wsi) XX w. (1942)	po zachodniej stronie szosy Staw-Pniówno
12	Łowcza	Cmentarz wojenny z I wojny światowej XX w. (1915)	po zachodniej stronie szosy Chełm-Włodawa w odległości około 50 mb
13	Łukówek	Cmentarz prawosławny (przycerkiewny) 2 poł. XIX w.	po zachodniej stronie drogi gminnej Łukówek-Ruda Wieś
14	Łukówek	Mogiła żołnierza gen. Włosowa 1944 r. (XX w.)	W lesie ok.100 mb na południe od szosy Łukówek-Uhrusk
15	Łukówek	Mogiła żydowska z 1940 r. (XX w.)	W lesie na południe od szosy Łukówek-Uhrusk
16	Łukówek	Cmentarz prawosławny 2 poł. XIX w.	po stronie północnej szosy Łukówek-Uhrusk w sąsiedztwie kaplicy.
17	Malinówka	Cmentarz ewangelicki 2 poł. XIX w.	po zachodniej stronie szosy Chełm-Włodawa w odległości około

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

			250mb, w sąsiedztwie składowiska odpadów
18	Petryłów	Cmentarz wojenny z I wojny światowej (1915)	na północ od drogi powiatowej Borowa-Aleksandrówka około 200mb w sąsiedztwie kopalni piasku
19	Sawin	Cmentarz żydowski XVIII w.	w lesie na północ od drogi powiatowej Sawin-Chutcze w odległości 50mb, w sąsiedztwie strzelnicy
20	Sawin	Cmentarz rzymsko-katolicki (dawniej także prawosławny) I poł. XIX w.	w Sawinie w trójkącie wyznaczonym przez: drogę wojewódzką Chełm-Włodawa, ul.I Korpusu Pancernego i ulicę Wygon
21	Serniawy-Kolonia	Cmentarz ewangelicki 2 poł. XIX w.	za lasem po zachodniej stronie drogi powiatowej Chutcze-Wojciechów

7.2.4. Miejsca pamięci narodowej

Lp.	Miejsce położenia	Nazwa zabytku	Lokalizacja
1	Sawin	„Kamień powstańców” kamień ku czci powstańców 1863 r.	w lesie na północ od ulicy Zastawie w Sawinie i na zachód od drogi wojewódzkiej Włodawa-Chełm
2	Sawin	Mogily żołnierzy WP poległych w czasie kampanii wrześniowej 1939r.: Mogila 1 – por. Żołądkowicz Władysław, pchor. Natolski Edward, Mogila 2 – pchor. Bim Jan	na cmentarzu rzymskokatolickim w Sawinie

7.2.5. Stanowiska archeologiczne

Lp	Miejscowość	obręb	AZP	Nr stanowiska na obszarze
1	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-88	33
2	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-88	34
3	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-88	39
4	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-88	40
5	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-88	41
6	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	49
7	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	50
8	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	93
9	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	94
10	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	95
11	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	96
12	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	97
13	Aleksandrówka	Aleksandrówka Kolonia	75-89	98
14	Bachus	Bachus	76-89	11
15	Bachus	Bachus	76-89	36
16	Bachus	Bachus	76-89	39
17	Bachus	Bachus	76-89	40
18	Bachus	Gliny	75-89	39
19	Bachus	Gliny	75-89	40

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

20	Bachus	Gliny	75 - 89	41
21	Bukowa Mała	Bukowa Mała	76-90	5
22	Bukowa Mała	Bukowa Mała	76-90	6
23	Bukowa Mała	Bukowa Mała	76-90	23
24	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	16
25	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	17
26	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	18
27	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	19
28	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	20
29	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	21
30	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	22
31	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	24
32	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	25
33	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	26
34	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	27
35	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	35
36	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	36
37	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	76-90	37
38	Bukowa Mała	Bukowa Mała Kolonia	77 - 90	102
39	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	1
40	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	2
41	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	10
42	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	11
43	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	12
44	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	13
45	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	14
46	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	15
47	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	34
48	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	38
49	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	39
50	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	40
51	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76 - 90	41
52	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76 - 90	42
53	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76-90	43
54	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. I	76 - 90	44
55	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	8
56	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	32
57	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	45
58	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	46
59	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	47
60	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	49
61	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	50
62	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz. II	76-90	51
63	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz.II Nieborowa	75 - 90	36
64	Bukowa Wielka	Bukowa Wielka cz.II Nieborowa	75 - 90	37
65	Chutcze	Chutcze	76-89	2
66	Chutcze	Chutcze	76-89	13
67	Chutcze	Chutcze	76-89	14

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

68	Chuteze	Chuteze	76-89	15
69	Chuteze	Chuteze	76-89	16
70	Chuteze	Chuteze	76-89	17
71	Chuteze	Chuteze	76-89	18
72	Chuteze	Chuteze	76-89	19
73	Chuteze	Chuteze	76 - 89	20
74	Chuteze	Chuteze	76 - 89	21
75	Chuteze	Chuteze	76 - 89	22
76	Chuteze	Chuteze	76 - 89	23
77	Chuteze	Chuteze	76 - 89	24
78	Chuteze	Chuteze	76 - 89	25
79	Chuteze	Chuteze	76 - 89	26
80	Chuteze	Chuteze	76 - 89	27
81	Chuteze	Chuteze	76 - 89	28
82	Chuteze	Chuteze	76 - 89	29
83	Chuteze	Chuteze	76 - 89	30
84	Chuteze	Chuteze	76 - 89	31
85	Chuteze	Chuteze	76 - 89	32
86	Chuteze	Chuteze	76 - 89	33
87	Chuteze	Chuteze	76 - 89	34
88	Chuteze	Chuteze	76 - 89	35
89	Chuteze	Chuteze	76 - 89	41
90	Chuteze	Chuteze	76 - 89	42
91	Chuteze	Chuteze	76 - 89	43
92	Chuteze	Chuteze	76 - 89	44
93	Chuteze	Chuteze	76 - 89	45
94	Chuteze	Chuteze	76 - 89	46
95	Chuteze	Chuteze	76 - 89	47
96	Chuteze	Chuteze	76 - 89	48
97	Chuteze	Chuteze	76 - 89	49
98	Chuteze	Chuteze	76 - 89	50
99	Chuteze	Chuteze	76 - 89	51
100	Chuteze	Chuteze	76 - 89	52
101	Chuteze	Chuteze	76 - 89	53
102	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	67
103	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	68
104	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	69
105	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	70
106	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	71
107	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	72
108	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	73
109	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	74
110	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	75
111	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	77
112	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	78
113	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	100
114	Czulezyce	Czulezyce	77 - 90	101
115	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	3

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

116	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	4
117	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	5
118	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	6
119	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	7
120	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	8
121	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	9
122	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	10
123	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	11
124	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	12
125	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	13
126	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	14
127	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	15
128	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	16
129	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	17
130	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	18
131	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	19
132	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	20
133	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	21
134	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	22
135	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	23
136	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	24
137	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	25
138	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	26
139	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	193
140	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	194
141	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	195
142	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	229
143	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	239
144	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	340
145	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	341
146	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	342
147	Czulezyce	Czulezyce	78 - 90	343
148	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	78 - 89	10
149	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	78 - 89	122
150	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	78 - 89	123
151	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	78 - 89	124
152	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	78 - 89	125
153	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	27
154	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	28
155	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	230
156	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	231
157	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	232
158	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	233
159	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	234
160	Czulezyce-Kolonia	Czulezyce-Kolonia	79 - 90	235
161	Czulezyce Małe	Czulezyce Małe	78 - 89	121
162	Jagodne	Jagodne	78 - 89	22
163	Jagodne	Jagodne	78 - 89	23

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

164	Jagodne	Jagodne	78 - 89	24
165	Jagodne	Jagodne	78 - 89	136
166	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	29
167	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	30
168	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	31
169	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	32
170	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	198
171	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	199
172	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	200
173	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	201
174	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	202
175	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	203
176	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	204
177	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	205
178	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	206
179	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	207
180	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	208
181	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	209
182	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	210
183	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	211
184	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	212
185	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	213
186	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	214
187	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	215
188	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	216
189	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	217
190	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	218
191	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	219
192	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	220
193	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	221
194	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	222
195	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	223
196	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	224
197	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	225
198	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	226
199	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	227
200	Jagodne	Jagodne Kol.	78 - 90	228
201	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	45
202	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	46
203	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	68
204	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	69
205	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	111
206	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	112
207	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	113
208	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	114
209	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	115
210	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	116
211	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	117

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

212	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	118
213	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	119
214	Krobonosz	Krobonosz	77 - 89	120
215	Krobonosz-Kol.	Krobonosz-Kolonia	77 - 89	70
216	Łowcza	Łowcza	75 - 90	1
217	Łowcza	Łowcza	75 - 90	18
218	Łowcza	Łowcza	75 - 90	19
219	Łowcza	Łowcza	75 - 90	20
220	Łowcza	Łowcza	75 - 90	32
221	Łowcza	Łowcza	75 - 90	33
222	Łowcza	Łowcza	76 - 89	12
223	Łowcza	Łowcza	76 - 90	7
224	Łowcza	Łowcza	75 - 90	2
225	Łowcza	Łowcza	75 - 90	21
226	Łowcza	Łowcza	75 - 90	22
227	Łowcza	Łowcza	75 - 90	23
228	Łowcza	Łowcza	75 - 90	24
229	Łowcza	Łowcza	75 - 90	25
230	Łukówek	Łukówek	77 - 90	103
231	Łukówek	Łukówek	77 - 90	104
232	Łukówek	Łukówek	77 - 91	212
233	Łukówek	Łukówek	77 - 91	213
234	Łukówek	Łukówek	77 - 91	214
235	Łukówek	Łukówek	77 - 91	215
236	Łukówek	Łukówek	77 - 91	216
237	Łukówek	Łukówek	77 - 91	217
238	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	67
239	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	68
240	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	48
241	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	59
242	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	61
243	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	62
244	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	63
245	Łukówek	Łukówek Górny	76 - 91	64
246	Łukówek	Łukówek Kol.	76 - 91	60
247	Malinówka	Malinówka	76 - 89	3
248	Malinówka	Malinówka	76 - 89	4
249	Malinówka	Malinówka	76 - 89	5
250	Malinówka	Malinówka	76 - 89	6
251	Malinówka	Malinówka	76 - 89	7
252	Malinówka	Malinówka	76 - 89	8
253	Malinówka	Malinówka	76 - 89	9
254	Malinówka	Malinówka	76 - 89	10
255	Malinówka	Malinówka	76 - 89	37
256	Malinówka	Malinówka	76 - 89	38
257	Malinówka	Malinówka	76 - 90	9
258	Malinówka	Malinówka	76 - 90	10
259	Petryłów	Petryłów	75 - 89	1

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

260	Petryłów	Petryłów	75 - 89	19
261	Petryłów	Petryłów	75 - 89	20
262	Petryłów	Petryłów	75 - 89	25
263	Petryłów	Petryłów	75 - 89	26
264	Petryłów	Petryłów	75 - 89	27
265	Petryłów	Petryłów	75 - 89	30
266	Petryłów	Petryłów	75 - 89	31
267	Petryłów	Petryłów	75 - 89	34
268	Petryłów	Petryłów	75 - 89	35
269	Petryłów	Petryłów	75 - 89	36
270	Petryłów	Petryłów	75 - 89	37
271	Petryłów	Petryłów	75 - 89	38
272	Petryłów	Petryłów	75 - 89	100
273	Podpakule	Podpakule	75 - 90	26
274	Podpakule	Podpakule	75 - 90	27
275	Podpakule	Podpakule	75 - 90	28
276	Podpakule	Podpakule	75 - 90	29
277	Przysiółek	Przysiółek	78 - 90	236
278	Przysiółek	Przysiółek	78 - 90	237
279	Przysiółek	Przysiółek	78 - 90	238
280	Radzanów	Radzanów	76 - 90	3
281	Radzanów	Radzanów	76 - 90	4
282	Radzanów	Radzanów	76 - 90	28
283	Radzanów	Radzanów	76 - 90	29
284	Radzanów	Radzanów	76 - 90	30
285	Sajczyce	Sajczyce	77 - 89	38
286	Sajczyce	Sajczyce	77 - 89	39
287	Sajczyce	Sajczyce	77 - 89	40
288	Sajczyce	Sajczyce	77 - 89	41
289	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	2
290	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	3
291	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	4
292	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	5
293	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	6
294	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	7
295	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	8
296	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	34
297	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	35
298	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	37
299	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	38
300	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	39
301	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	40
302	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	41
303	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	42
304	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	43
305	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	44
306	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	45
307	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	46

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

308	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	47
309	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	48
310	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	49
311	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	50
312	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	51
313	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	52
314	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	53
315	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	54
316	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	55
317	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	56
318	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	57
319	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	58
320	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	59
321	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	60
322	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	61
323	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	62
324	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	63
325	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	64
326	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	65
327	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	66
328	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	79
329	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	80
330	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	81
331	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	82
332	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	83
333	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	84
334	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	85
335	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	86
336	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	87
337	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	88
338	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	89
339	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	90
340	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	91
341	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	92
342	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	93
343	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	94
344	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	95
345	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	96
346	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	97
347	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	98
348	Sajczyce	Sajczyce	77 - 90	99
349	Sawin	Sawin	76 - 89	1
350	Sawin	Sawin	76 - 89	54
351	Sawin	Sawin	77 - 89	1
352	Sawin	Sawin	77 - 89	2
353	Sawin	Sawin	77 - 89	3
354	Sawin	Sawin	77 - 89	4
355	Sawin	Sawin	77 - 89	5

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

356	Sawin	Sawin	77 - 89	6
357	Sawin	Sawin	77 - 89	7
358	Sawin	Sawin	77 - 89	8
359	Sawin	Sawin	77 - 89	9
360	Sawin	Sawin	77 - 89	10
361	Sawin	Sawin	77 - 89	11
362	Sawin	Sawin	77 - 89	14
363	Sawin	Sawin	77 - 89	15
364	Sawin	Sawin	77 - 89	16
365	Sawin	Sawin	77 - 89	17
366	Sawin	Sawin	77 - 89	18
367	Sawin	Sawin	77 - 89	19
368	Sawin	Sawin	77 - 89	20
369	Sawin	Sawin	77 - 89	21
370	Sawin	Sawin	77 - 89	22
371	Sawin	Sawin	77 - 89	23
372	Sawin	Sawin	77 - 89	24
373	Sawin	Sawin	77 - 89	25
374	Sawin	Sawin	77 - 89	26
375	Sawin	Sawin	77 - 89	27
376	Sawin	Sawin	77 - 89	28
377	Sawin	Sawin	77 - 89	29
378	Sawin	Sawin	77 - 89	30
379	Sawin	Sawin	77 - 89	31
380	Sawin	Sawin	77 - 89	32
381	Sawin	Sawin	77 - 89	33
382	Sawin	Sawin	77 - 89	34
383	Sawin	Sawin	77 - 89	35
384	Sawin	Sawin	77 - 89	36
385	Sawin	Sawin	77 - 89	37
386	Sawin	Sawin	77 - 89	42
387	Sawin	Sawin	77 - 89	43
388	Sawin	Sawin	77 - 89	44
389	Sawin	Sawin	77 - 89	47
390	Sawin	Sawin	77 - 89	74
391	Sawin	Sawin	77 - 89	75
392	Sawin	Sawin	77 - 89	76
393	Sawin	Sawin	77 - 89	77
394	Sawin	Sawin	77 - 89	78
395	Sawin	Sawin	77 - 89	79
396	Sawin	Sawin	77 - 89	80
397	Sawin	Sawin	77 - 89	81
398	Sawin	Sawin	77 - 89	82
399	Sawin	Sawin	77 - 89	83
400	Sawin	Sawin	77 - 90	12
401	Sawin	Sawin	77 - 90	13
402	Sawin	Sawin	77 - 90	14
403	Sawin	Sawin	77 - 90	15

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

404	Sawin	Sawin	77 - 90	16
405	Sawin	Sawin	77 - 90	17
406	Sawin	Sawin	77 - 90	18
407	Sawin	Sawin	77 - 90	19
408	Sawin	Sawin	77 - 90	20
409	Sawin	Sawin	77 - 90	21
410	Sawin	Sawin	77 - 90	22
411	Sawin	Sawin	77 - 90	23
412	Sawin	Sawin	77 - 90	24
413	Sawin	Sawin	77 - 90	25
414	Sawin	Sawin	77 - 90	26
415	Sawin	Sawin	77 - 90	27
416	Sawin	Sawin	77 - 90	28
417	Sawin	Sawin	77 - 90	29
418	Sawin	Sawin	77 - 90	30
419	Sawin	Sawin	77 - 90	31
420	Sawin	Sawin	77 - 90	32
421	Sawin	Sawin	77 - 90	33
422	Sawin	Sawin	77 - 90	36
423	Sawin	Sawin	77 - 90	157
424	Serniawy	Serniawy	75 - 89	21
425	Serniawy	Serniawy	75 - 89	22
426	Serniawy	Serniawy	75 - 89	24
427	Serniawy	Serniawy	75 - 89	45
428	Serniawy	Serniawy	75 - 89	46
429	Serniawy	Serniawy	75 - 89	47
430	Serniawy	Serniawy	75 - 89	48
431	Serniawy	Serniawy	75 - 89	51
432	Serniawy	Serniawy	75 - 89	55
433	Serniawy	Serniawy	75 - 89	56
434	Serniawy	Serniawy	75 - 89	57
435	Serniawy	Serniawy	75 - 89	58
436	Serniawy	Serniawy	75 - 89	59
437	Serniawy	Serniawy	75 - 89	60
438	Serniawy	Serniawy	75 - 89	61
439	Serniawy	Serniawy	75 - 89	62
440	Serniawy	Serniawy	75 - 89	63
441	Serniawy	Serniawy	75 - 89	64
442	Serniawy	Serniawy	75 - 89	65
443	Serniawy	Serniawy	75 - 89	66
444	Serniawy	Serniawy	75 - 89	67
445	Serniawy	Serniawy	75 - 89	68
446	Serniawy	Serniawy	75 - 89	69
447	Serniawy	Serniawy	75 - 89	70
448	Serniawy	Serniawy	75 - 89	71
449	Serniawy	Serniawy	75 - 89	72
450	Serniawy	Serniawy	75 - 89	73
451	Serniawy	Serniawy	75 - 89	74

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

452	Serniawy	Serniawy	75 - 89	75
453	Serniawy	Serniawy	75 - 89	76
454	Serniawy	Serniawy	75 - 89	77
455	Serniawy	Serniawy	75 - 89	78
456	Serniawy	Serniawy	75 - 89	79
457	Serniawy	Serniawy	75 - 89	80
458	Serniawy	Serniawy	75 - 89	81
459	Serniawy	Serniawy	75 - 89	82
460	Serniawy	Serniawy	75 - 89	83
461	Serniawy	Serniawy	75 - 89	84
462	Serniawy	Serniawy	75 - 89	85
463	Serniawy	Serniawy	75 - 89	86
464	Serniawy	Serniawy	75 - 89	87
465	Serniawy	Serniawy	75 - 89	88
466	Serniawy	Serniawy	75 - 89	89
467	Serniawy	Serniawy	75 - 89	90
468	Serniawy	Serniawy	75 - 89	91
469	Serniawy	Serniawy	75 - 89	92
470	Serniawy	Serniawy	75 - 89	101
471	Serniawy-Kolonia	Serniawy-Kolonia	75 - 89	42
472	Serniawy-Kolonia	Serniawy-Kolonia	75 - 89	43
473	Serniawy-Kolonia	Serniawy-Kolonia	75 - 89	44
474	Serniawy-Kolonia	Serniawy-Kolonia	75 - 89	45
475	Serniawy-Kolonia	Serniawy-Kolonia	75 - 89	102
476	Serniawy-Kolonia	Serniawy-Kolonia	75 - 89	103
477	Średni Łan	Średni Łan	76 - 90	31
478	Średni Łan	Średni Łan	76 - 90	33
479	Tomaszówka	Tomaszówka	75 - 90	30
480	Tomaszówka	Tomaszówka	75 - 90	31
481	Tomaszówka	Tomaszówka	75 - 90	34
482	Tomaszówka	Borowa	75-90	3
483	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	17
484	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	18
485	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	23
486	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	28
487	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	29
488	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	32
489	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	33
490	Wólka Petryłowska	Wólka Petryłowska	75 - 89	99

7.3. Zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków**7.3.1. Zabytki architektury i budownictwa, kapliczki i krzyże**

Lp.	Miejsce położenia	Nazwa zabytku	Lokalizacja
1	Bachus 25	SZKOŁA drewniana ob. Dom Myśliwski	Dz.nr 112 – Koło Łowieckie nr 94 „Żak” przy AR w Lublinie
2	Bukowa Mała 103, 105 (d.21)	ZAGRODA – 2 domy drewniane l. 20 XX w.	Dz.nr 127- prywatna

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

3	Średni Łan	KAPLICZKA drewniana pocz. XX w.	143/1 - Obok kościoła
4	Bukowa Wielka cz. I 19b	DOM drewniany l. 30 XX w.	Dz.nr 471/1 i 471/2 – prywatna
5	Bukowa Wielka cz. I 28a	DOM drewniany l. 30 XX w.	Dz.nr 498 –prywatna
6	Chutcze 78	Zagroda – dom drewniany l. 20 XX w.	Dz.nr 171 - prywatna
7	Chutcze 57	Dom drewniany ok. 1910 r.	Dz.nr 180 - prywatna
8	Chutcze106	Dom drewniany l. 30 XX w.	Dz.nr 257 - prywatna
9	Przysiółek 12	Plebania drewniana ob. dom zakonny 1910 r.	Dz.nr 37 – Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Rocha w Czulczycach
10	Przysiółek 12	Kapliczka św. Jana Nepomucena, drewniana XVIII w.	Dz.nr 37 -na cmentarzu w Przysiółku
11	Sajczyce 21	DOM drewniany sprzed 1910 r.	Dz.nr 208/2 - prywatna
12	Sajczyce 34	DOM drewniany sprzed 1910 r.	Dz.nr 99 – prywatna
13	Sajczyce 18b	DOM drewniany sprzed 1910 r.	Dz.nr 114 – prywatna
14	Krobonosz-Kolonia 33	ZAGRODA dom drewniany sprzed 1918 r.	Dz.nr 72 – prywatna
15	Łowcza	Krzyż drewniany 1944 r.	Dz.nr 64 – prywatna
16	Łowcza 6A	Dom drewniany pocz. Xx w.	Dz.nr 86 - prywatna
17	Łowcza-Kolonia 32	PIWNICA DWORSKA murowana XIX/XX w.	Dz.nr 59 – prywatna
18	Łowcza-Kolonia 30	RUINA MŁYNA murowana XIX w.	Dz.nr 58 - prywatna
19	Łukówek 106	KRZYŻ drewniany sprzed 1939 r.	Dz.nr 740 – Gmina Sawin
20	Łukówek 67	ZAGRODA: dom drewniany, l.20 XX w. obora drewniana, l.20 XX w.	Dz.nr 236 - prywatna
21	Łukówek 71	ZAGRODA – dom drewniany ok. 1934 r.	Dz.nr 244 - prywatna
22	Łukówek 76a	DOM drewniany l.20 XX w.	Dz.nr 377 - prywatna
23	Łukówek 124	DOM drewniany l.30 XX w.	Dz.nr 821 prywatna
24	Łukówek	SZKOŁA drewniana ob. dom mieszkalny l.30 XX w.	Dz.nr 221/4 – prywatna
25	Łukówek 36	ZAGRODA – dom drewniany l.20 XX w.	Dz.nr 332 - prywatna
26	Łukówek 10	DOM drewniany ok. 1920 r.	Dz.nr 318 - prywatna
27	Łukówek 27	DOM drewniany ok. 1870 r.	Dz.nr 164 - prywatna
28	Łukówek 39	DOM drewniany ok. 1924 r.	Dz.nr 177 – prywatna
29	Łukówek 51	DOM drewniany ok. 1928 r.	Dz.nr 189 - prywatna
30	Petryłów 43	DOM drewniany l.30 XX w.	Dz.nr 126 – prywatna
31	Petryłów 8	ZAGRODA – dom drewniany ok. 1934 r.	Dz.nr 72 - prywatna
32	Petryłów 14	DOM drewniany sprzed 1920 r.	Dz.nr 129 – prywatna
33	Sawin ul. Rynek 18A	POPÓWKA ob. sklepy, usługi, biura (koniec XIX w.)	Dz.nr 161/10 i 161/13 – Gmina Sawin
34	Sawin ul. Brzeska 14	ZESPÓŁ SZKOLNY: szkoła murowana 2 poł. XIX w.	Dz.nr 395 - Zespół Szkół w Sawinie
35	Sawin ul. Rynek 1	BIBLIOTEKA ob. dom mieszkalny nie użytkowany l.30 XX w.	Dz.nr 370/2 – prywatna
36	Sawin ul. Brzeska 1	DOM drewniano–murowany l.30 XX w.	Dz. 342/2 - prywatna
37	Sawin ul. Brzeska 9	DOM drewniany ok. 1920 r	Dz.nr 345 - prywatna
38	Sawin ul. Brzeska 13	DOM drewniany ok. 1920 r	Dz.nr 347- prywatna
39	Sawin ul. Brzeska 37	DOM drewniany 1917 r	Dz.nr 362 - prywatna
40	Sawin ul. Brzeska 38	DOM drewniany l.30 XX w.	Dz.nr 413/1- prywatna
41	Sawin ul. Chełmska 13	DOM drewniany ok. 1940 r.	Dz. nr 795 – prywatna
42	Sawin ul. Chutecka	DOM drewniany l.20 XX w.	Dz. nr 153/1 – prywatna

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

	14A		
43	Sawin ul. Chutecka 15	DOM drewniany l.30 XX w.	Dz.nr 481- prywatna
44	Sawin ul. Chutecka 18	ZAGRODA: dom drewniany l.20 XX w. spichlerz drewniany ok. 1942 r.	Dz.149/4 – prywatna
45	Sawin ul. Chutecka 40	DOM drewniany l.20 XX w.	dz.nr 126/1 – prywatna
46	Sawin ul. Chutecka 49b	DOM drewniany przed 1927 r.	dz.nr 1748 – prywatna
47	Sawin ul. Kościelna 32	DOM drewniany l.20 XX w.	Dz.nr 581 – prywatna
48	Sawin ul. Koziogórska 5	DOM drewniany k. XIX w.	Dz. nr 704– prywatna
49	Sawin ul. Kościelna 6a	MŁYN murowany ok. 1926 r.	Dz.nr 559/1 – prywatna
50	Sawin ul. Chelmska 4	MŁYN murowany k. XIX w. przebudowany w 1925 r.	Dz.nr 526 – prywatna
51	Sawin ul. Rynek 4A i 4B	DOM drewniany przed 1939r.	Dz.nr 376 – prywatna
52	Sawin ul. Rynek 7	DOM murowany l.30 XX w	Dz.379 – prywatna
53	Malinówka 20	SZKOŁA ob. dom mieszkalny l.30 XX w.	Dz.nr 115/2 - prywatna
54	Radzanów 61	KRZYŻ drewniany 1944 r.	Dz.nr 246 – prywatna
55	Sajczyce 58	ZAGRODA: dom drewniany z 1938 r. żuraw drewniany przez 1918 r.	Dz.nr 172/2 – prywatna
56	Sawin ul. Koziogórska 24	DOM drewniany l.20 XX w. (wyremontowany 2010 r.)	Dz. nr 642/2– prywatna
57	Petryłów 80	DOM drewniany lok. 1934 r.	Dz.nr 3/3 – RSP Petryłów

7.3.2. Miejsca pamięci narodowej

Lp	Miejscowość	Rodzaj obiektu	Czego dotyczy upamiętnienie	Czas powstania	lokalizacja
1	Sawin	Pomnik - czołg	Spółceństwu Ziemi Chelmskiej za pomoc i współudział w przygotowaniu do walki z hitlerowskim faszyzmem jednostek bojowych Pierwszego Drezdeńskiego Korpusu Pancernego Wojska Polskiego w dniu 02.09.1987r ufundowali Kombatanci Korpusu. Upamiętniony został również płk.dypl. Franciszek Fiutek – kontynuator bojowych tradycji I Korpusu Pancernego W.P.	1987r	Teren parku Dz. nr 367
2	Sawin	tablica	Upamiętnienie 50-rocznicy złożenia w 1945 roku przysięgi żołnierskiej 1-szej Brygady	1994	W kościele parafialnym. Dz. nr 394

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

			Piechoty Zmotoryzowanej, 2-giej i 3-ciej Brygady Pancernej i innych oddziałów 1-go Korpusu Pancernego Wojska Polskiego w czasie mszy polowej celebrowanej przez Ks.plk. Stanisława Warchałowskiego		
3	Sawin	Pomnik (kapliczka)	Hołd i pamięć żołnierzom 1 brygady 1 Korpusu Pancernego, którzy z ziemianek w lesie „Podchylinie” w lutym 1945 r. wyruszyli na front. Kapliczkę ufundował żołnierz frontowy Bolesław Głąb w 50 rocznicę wydarzenia.	1995	W lesie „Smoluchy” ok. 2000 mb na północ od ul. Podchylinie. Dz. nr 2194
4	Sawin	Pomnik	upamiętnienie 55 rocznicy powołania Armii Krajowej. Patriotom Polskim walczącym w II wojnie światowej	1997	Teren parku. Dz. nr 367
5	Sawin	Pomnik (kapliczka)	Upamiętnienie miejsca formowania 2 i 3 brygady pancernej 1 Drezdeńskiego Korpusu Pancernego WP oddaje hołd poległym 296 żołnierzom walczącym z niemieckim okupantem na szlaku bojowym w kwietniu i maju 1945 roku.	2000r	Ok.150 m na południe od ul. Podgrabowej. Działka nr 2150.
6	Sawin	tablica	Pamięci bohaterskim żołnierzom 1 Drezdeńskiego Korpusu Pancernego WP z Ziemi Chełmskiej poległym w walce z Niemcami w operacji budziszyńsko-praskiej, kwiecień – maj 1945r. Tablica upamiętnia 82 nazwiska poległych żołnierzy.	2000r	W dzwonnicy. Dz. nr 394
7	Czuleczyce	tablica	Upamiętnienie poległych żołnierzy z oddziału partyzanckiego Armii Krajowej Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość mjr Fali, którzy 22.05.1945r w lasach Sajczyckich walczyli z NKWD i UB o wolną i suwerenną Polskę	2001	W kościele. Dz. nr 394
8	Sawin	Obelisk (kamień z tabliczką)	Upamiętnienie żołnierzy 1 brygady zmotoryzowanej 1 Korpusu Pancernego, którzy zostali rozstrzelani wyrokiem sądu polowego w dniu 22.12.1944r. Byli to: plut.podch.Lucjan Plender	2002	Po północnej stronie ulicy Podchylinie (przy drodze). Działka nr 2200

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

			s.Jana ur.29.05.1920 r Łúcut kapr.Mieczysław Łodej s.Antoniego ur.26.06.1925r Radowicze pow.Kowel st.strzelec Zbigniew Mikołajewski s.Leonarda ur.24.05.1924r Częstochowa		
9	Sawin	Obelisk (kamień z tabliczką)	Upamiętnienie żołnierzy 1 brygady zmotoryzowanej 1 Korpusu Pancernego, którzy zostali rozstrzelani wyrokiem sądu polowego	2002	w lesie ok.200 m na południe od ulicy Podchylinie
10	Sawin	pomnik	Upamiętnienie poległych i pochowanych na terenie gminy Sawin żołnierzy powstania styczniowego	2003	na cmentarzu rzymsko-katolickim. Dz. nr 288
11	Sawin	pomnik	Upamiętniający powstańców styczniowych bohaterów bitew w Bukowie Małej, pod Sawinem, w Malinówce w roku 1863. Fundatorem pomnika jest społeczeństwo Ziemi Chełmskiej	2004	Teren przy kościele. Dz. nr 393
12	Sawin	Obelisk (kamień z tablicą)	Upamiętnienie żołnierzy 33 i 41 Dywizji Piechoty Wojska Polskiego biorących udział 19 września 1939 r. w zwycięskiej bitwie pod Malinówką i Sawinem.	2009	Skrzyżowanie ul. Wygon z ul. I Korpusu Pancernego. Dz.nr 290
13	Sawin	Dąb Pamięci	Upamiętnienie ofiary zbrodni katyńskiej podpułkownika WIKTORA TRUSSA s. Leopolda, ur. 1883 r. zamordowanego strzałem w tył głowy w Katyniu w roku 1940 przez NKWD	2009	Teren parku.
14	Czułczyce	Dąb Pamięci	Upamiętnienie ofiary zbrodni katyńskiej por. Pawła Walczaka Kierownika Szkoły w Czułczycach w latach 1923 – 1935 zamordowanego w 1940 r. w Katyniu.	2016	Przy szkole
15	Sawin	Grób wojenny	Mogiły żołnierzy WP poległych w czasie kampanii wrześniowej 1939r.: Mogiła 1 – Franciszek Frejek Mogiła 2 – zbiorowa 2 NN żołnierzy WP 1939 r. Mogiła 3 – zbiorowa z 1939 r. przodownik policji państwowej Leon Sokół i Zdzisław Sokół	1939	Cmentarz

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

16	Przysiółek	Grób wojenny	Grób zbiorowy z okresu II wojny światowej 1939r. ppor. Władysław Kostrzewski, NN żołnierz/partyzant	1939	Cmentarz
----	------------	--------------	---	------	----------

*Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025***8. Zestawienie celów priorytetowych i zadań do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami****8.1. Analiza SWOT**

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Opracowana gminna ewidencja zabytków • obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy obejmujące obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków; • Miejsca pamięci (kapliczki, pomniki), sprzyjające rozwojowi turystyki • Pozostałości po miejscach kultu różnych wyznań: kościół katolicki, bożnica żydowska, cerkiew unicka i prawosławna • Bardzo wartościowe cmentarze • pomniki przyrody • stanowiska archeologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • Zabytki wymagają remontów • Trudności z pozyskaniem środków finansowych na ochronę dziedzictwa kulturowego; • niedostateczne oznakowanie zabytkowych obiektów;
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Inicjatywy edukacyjne dla mieszkańców Gminy na temat wartości kulturowej zabytków, których są właścicielami oraz propagowanie pozytywnych rozwiązań zgodnych z zasadami sztuki konserwatorskiej • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenia finansowe na realizację kluczowych inwestycji; • Podatność zabytków na zniszczenie. • Zanikanie tradycji kulturowych, zwyczajów, • samowola budowlana –wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami

*Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025***8.1. Aktualizacja i uzupełnienie bazy danych**

1. Dokonanie przeglądu wszystkich obiektów w terenie w każdym sołectwie oraz weryfikacja i aktualizacja posiadanej ewidencji.
2. Uzupełnienie kart adresowych obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną.

8.2. Określenie stanów własnościowych obiektów

1. Uaktualnienie stanów własnościowych (właściciele lub użytkownicy nieruchomości) na podstawie ewidencji prowadzonej przez Starostwo Powiatowe w Chełmie.
2. Uaktualnienie i uzupełnienie kart adresowych zabytków o ustalone aktualne dane własnościowe obiektów.

8.3. Określenie stanów technicznych obiektów

1. Ustalenie stanu technicznego obiektów.
2. Określenie niezbędnych prac remontowych obiektów, z wyłączeniem obiektów stanowiących własność osób fizycznych.

8.4. Bieżąca aktualizacja ewidencji obiektów zabytkowych na terenie Gminy Sawin

1. Wprowadzanie zmian dotyczących rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.
2. Wprowadzanie zmian dotyczących stosunków własnościowych.

8.5. Zasady opieki nad zabytkami

1. Informowanie właścicieli obiektów o ich zakwalifikowaniu jako obiekty zabytkowe oraz o wymogach w zakresie opieki nad nimi.
2. Zabytkom wpisanym do rejestru zabytków województwa lubelskiego, wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnej ewidencji zabytków zapewnia się ochronę prawną. We wszystkich działaniach planistycznych, projektowych i realizacyjnych obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich. Zasady kształtowania przestrzennego i prowadzenia

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

wszelkich inwestycji winny być podporządkowane wnioskowi i decyzjom konserwatorskim. Dotyczy to również zmiany sposobu zagospodarowania terenu, zmiany sposobu użytkowania obiektów oraz wtórnych podziałów historycznych założeń. Wszelka działalność inwestycyjna prowadzona przy tych obiektach i w obszarze objętym ochroną konserwatorską, wymaga uzyskania zezwolenia Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie Oddział w Chełmie.

3. Opracowanie pt. „Sawin – Studium historyczno– ruralistyczne” wykonane przez przedsiębiorstwo Państwowe Pracownię Konserwacji Zabytków Oddział w Lublinie Pracownia Dokumentacji Etnograficzno - Historyczne, Lublin 1989 r. proponuje ustanowienie następujących stref ochrony konserwatorskiej: strefa pośredniej ochrony konserwatorskiej „B”, strefa ochrony krajobrazu i ekspozycji „K i E”, strefa ochrony archeologicznej „A”. Do czasu ustanowienia wyżej wymienionych stref ustanawia się ochronę planistyczną.

a) strefa pośredniej ochrony konserwatorskiej „B” – obejmuje historyczny układ urbanistyczny z rynkiem i wybiegającymi z niego ulicami, nowy rynek zlokalizowany na południe od centrum oraz cmentarze: rzymsko – katolicki i żydowski. Na obszarze objętym strefą „ B ” obowiązują następujące ustalenia:

- zakaz dalszej zabudowy płyty rynku oraz zmniejszenie kompleksu zieleni,
- zachowanie starej zabudowy z cechami tradycyjnego budownictwa małomiasteczkowego w pierzei wschodniej i południowej rynku; w miarę potrzeb możliwość wymiany na nową zabudowę nawiązującą do tradycyjnej przez ustawienie szczytowe; najbardziej wskazane byłoby zachowanie budynków parterowych z mieszkalnym poddaszem dopuszcza się jednak wprowadzenie nowego budownictwa o dwóch kondygnacjach,
- w pierzei północnej do zachowania popówka, która po remoncie może pełnić funkcje usługowe (parter) i mieszkania (piętro); likwidacji natychmiastowej wymaga skład nawozów, opału i materiałów budowlanych -przeniesienie w inne, mniej eksponowane miejsce. Pierzeja północna jest najbardziej odpowiednia do stworzenia w rynku – centrum przestrzenno-administracyjnego osady,
- pierzeja zachodnia zabudowana bezładnie wymaga opracowania kompleksowego programu użytkowania i zastosowania odpowiednich form architektonicznych. Wybór odpowiednich form architektonicznych winien być poprzedzony wnikliwą analizą zachowanego budownictwa historycznego,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

- w przypadku realizacji nowych obiektów w obrębie pierzei rynkowych, należy w ich parterach lokować funkcje handlowo – usługowe,
- starannego uporządkowania i opracowania jednolitego programu przestrzennego wymagają kwartały zabudowy sąsiadujące z rynkiem - w szczególności blok zamknięty ulicami: Kościelna – Rynek – Brzeska – Przechodnia; dotyczy to w szczególności estetyki: elewacji i otoczenia, ogrodzeń, zieleni, rezygnacji z zabudowy gospodarczej i ewentualną zamianę ich na punkty handlowe czy usługowe dla rolnictwa,
- odnośnie zabudowy wzdłuż starego układu drożnego należy:
 - zachować charakter i klimat uliczek przez utrzymanie bardziej interesujących przykładów dawnej zabudowy,
 - utrzymać luźną zabudowę odsuniętą nieco od ulicy, poprzedzoną małymi ogródkami kwiatowymi,
 - nowa zabudowa winna nawiązywać do istniejących form tradycyjnych; wyklucza się dalszą budowę domów wznoszonych np. przy ulicy Wygon, z płaskimi lub kopertowymi dachami; należy przestrzegać stosowanie dachów dwuspadowych naczółkowych lub wielopołaciowych z wykorzystaniem poddasza do celów mieszkalnych

Zespół kościelny – zachowany w stanie pierwotnym podlega szczególnej ochronie. Zakaz wznoszenia nowych obiektów w obrębie kościoła wydzielonym przez mur. Wszystkie obiekty należy poddawać systematycznym remontom i zabiegom renowacyjnym. Ochronie podlega stary drzewostan, wszelkie wycinki i uzupełnienia ubytków należy konsultować z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

Cmentarze – odpowiednią opieką należy objąć cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki przy ulicy I Korpusu Pancernego. Niezbędna jest naprawa i remont ogrodzenia. Poddać rewaloryzacji najstarsze nagrobki w środkowej części cmentarza. Cmentarz grzebalny żydowski położony przy granicy północno-zachodniej strefy pośredniej - należy podjąć niezbędne działania przez władze gminne, po uprzednim uzyskaniu środków finansowych z zewnątrz doprowadzając teren cmentarza do stanu odpowiadającemu zasadom ochrony nekropolii.

- a) strefa ochrony krajobrazu i ekspozycji „K i E” - obszar objęty strefą znalazł się w obrębie strefy pośredniej ochrony konserwatorskiej i odnosi się do ochrony terenu

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

otaczającego jedyny zabytkowy zespół sakralny. Dlatego też należy utrzymać niezabudowaną przestrzeń na północ od zespołu, a na południe od ulicy Brzeskiej.

- b) strefa ochrony archeologicznej „A” - obszar objęty strefą to część terenu osady gdzie według przesłanek historycznych znajdował się zamek vis a vis istniejącego obiektu „Wrota polesia” (dawna restauracja) na południe od ulicy Kościelnej. Przeprowadzenie badań archeologicznych może dać nam przybliżony obraz budowli zwanej najpierw zamkiem, na miejscu, którego zbudowany był później pałac biskupi. Teren ten należy pozostawić niezabudowany. Ewentualne poszerzenie ulicy Kościelnej przeprowadzić pod nadzorem archeologicznym.

4. Stanowiska archeologiczne zarejestrowane podczas badań archeologicznych przeprowadzonych metodą AZP na terenie Gminy Sawin. Orientacyjną lokalizację stanowisk oznaczono na rysunku planu. W przypadku natrafienia, podczas realizacji inwestycji, na ruchome zabytki archeologiczne w postaci ceramiki, kafli, szkła, przedmiotów krzemiennych, kości ludzkich lub zwierzęcych – inwestor zobowiązany jest do natychmiastowego powiadomienia o tym fakcie Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Chełmie. Prace ziemne mogą być objęte nadzorem archeologicznym.

5. Obiekty objęte ewidencją prowadzoną przez Gminę - podlegają pośredniej ochronie konserwatorskiej. Dopuszcza się zmiany adaptacyjne obiektów po uprzednim uzgodnieniu z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

*Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025***9. Skierowanie wniosków o wpisanie niektórych wybranych obiektów do rejestru zabytków**

1. Uwzględnienie wniosków sformułowanych w toku przeglądów obiektów i inwentaryzacji.

10. Podejmowanie działań w zakresie odnowy zabytków

1. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością Gminy, tj.

- a) cmentarz wojenny z I wojny światowej w Bukowie Małej,
- b) cmentarz wojenny z I wojny światowej w Bukowie Wielkiej,
- c) cmentarz wojenny z I wojny światowej w Łowczy,
- d) cmentarz wojenny z I wojny światowej w Petryłowie,
- e) zbiorowa mogiła wojenna z 1942 r. we wsi Krobonosz-Kolonia
- f) mogiły (2) z okresu II wojny światowej we wsi Łukówek,
- g) cmentarz wojenny z I wojny światowej w Czulczycach-Kolonii,
- h) mogiły wojenne na cmentarzu w Sawinie

Informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków.

Obecnie trwają generalne prace remontowe w „Przytulku” w Sawinie. W zakresie prac można wymienić: wymianę pokrycia dachowego, osuszanie ścian łącznie z ociepleniem i położeniem tynków, planowana jest wymiana okien, całkowita wymiana instalacji elektrycznej, doprowadzenie przyłącza wodociągowego i kanalizacyjnego, oraz wymiana podłóg.

11. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych

1. Ustalenie z właścicielami wykazu obiektów udostępnianych w celach turystycznych
2. Oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych
3. Umieszczenie na stronie internetowej Gminy Sawin informacji o obiektach, które są udostępnione do celów turystycznych.

12. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Włączenie tematyki ochrony zabytków i dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę Sawin.
2. Publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2021-2025

lokalnej, na stronie internetowej Gminy Sawin oraz wszelkich opracowaniach w Gminnej Bibliotece Publicznej w Sawinie.

13. Postanowienia końcowe

1. Realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Gminy Sawin po upływie dwóch lat od jego uchwalenia.
2. W sprawach nieuregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

Opracowały: Teresa Oziomek – Kierownik Referatu Budownictwa, Gospodarki Przestrzennej i Obsługi Inwestycji, Małgorzata Kiendrak, Aleksandra Suchań i Ewelina Poźniak

Zatwierdził: Dariusz Ćwir – Wójt Gminy Sawin

Załącznik Nr 2
do Uchwały Nr XXVI/178/21
Rady Gminy Sawin
z dnia 30 czerwca 2021 r.

OPINIA LUBELSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW W LUBLINIE

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTEKÓW
w Lublinie
DELEGATURA W CHEŁMIE
Pl. Niepodległości 1, 22-100 Chełm
tel./fax 082 565-59-72

Chełm, 27 maja 2021 r.

KD.II.5120. 2 .1.2021

Wójt Gminy Sawin
ul. Chutecka 12
22-107 Sawin

Nawiązując do pisma Wójta Gminy Sawin z 12 maja 2021 r. w sprawie przekazania do zaopiniowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2025” w Gminie Sawin, Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków informuje, że pozytywnie opiniuję przedłożony projekt programu.

Przedstawiony do zaopiniowania gminny program opieki nad zabytkami Gminy Sawin na lata 2021-2025 zawiera wykaz zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz zabytków włączonych do wojewódzkiej/gminnej ewidencji zabytków, a także cele i zadania do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami, które będą realizowane ww. latach przez Wójta Gminy Sawin. Przyjęte założenia programu należy uznać za prawidłowe i celowe.

Z up. Lubelskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków
mgr Paweł Wira
Kierownik Delegatury
w Chełmie